

Hrvatski sabor
Zastupnik
Dragutin Lesar

Zagreb, 16. ožujka 2010.

PREDSJEDNIKU HRVATSKOG SABORA

Predmet: Prijedlog Zakona o dopunama Obiteljskog zakona

Na temelju članka 84. Ustava Republike Hrvatske te članka 129. Poslovnika Hrvatskog sabora podnosim Prijedlog Zakona o dopunama Obiteljskog zakona.

U postupku donošenja Zakona potrebna objašnjenja na sjednicama Hrvatskog sabora i njegovih radnih tijela davati će zastupnik Dragutin Lesar.

Dragutin Lesar

PRIJEDLOG ZAKONA O DOPUNAMA OBITELJSKOG ZAKONA

I. USTAVNA OSNOVA DONOŠENJA ZAKONA

Ustavna osnova za donošenje Zakona o dopunama Obiteljskog zakona sadržana je u odredbama članka 2. stavka 4. podstavka 1. Ustava Republike Hrvatske

II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE TREBAJU UREDITI ZAKONOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTECI

Obiteljskim zakonom predviđene su presumpcije kojima se unaprijed osigurava i uređuje obiteljsko-pravna zajednica muškarca i žene na način da se u članku 54. ističe: *Djetetovim ocem smatra se majčin muž ako je dijete rođeno za vrijeme trajanja braka ili tijekom tristo dana od prestanka braka.*

Nažalost, u današnje vrijeme svjedoci smo sve većeg broja razvoda brakova. Prema službenim podacima Državnog zavoda za statistiku u 2008. godini bilo je 5025 razvoda. Od prilike jedna četvrtina brakova završi razvodom. Razlozi za razvod braka su zaista raznoliki, međutim činjenica je da se mnogi bračni drugovi u današnje vrijeme razvode sporazumno bez velikih trauma i svađa koje bi pogodile i njih i njihovu djecu. Nekada jednostavno supružnici shvate da među njima postoje nepremostive razlike te se civilizirano dogovore da će se rastati ili početi odvojeno živjeti. Mnogo ljudi se ne razvodi službeno, već faktički, tj. počinju odvojeno živjeti. Postoje i slučajevi kada supružnici pokrenu razvod braka, ali zbog sporosti i zatranosti sudova taj postupak dugo traje. Za to vrijeme žena može početi živjeti s drugim muškarcem i zasnovati izvanbračnu zajednicu, što se često događa. Isto se tako često događa da žena zatrudni sa izvanbračnim partnerom dok još nije pokrenut razvod braka od bivšeg supruga ili dok je razvod u tijeku.

Prema postojećem Zakonu, u takvim slučajevima, kada žena rodi dijete kao njegov otac upisuje se muž majke čak i kada je razvod okončan, ali do rođenja djeteta nije prošlo više od tristo dana od prestanka braka. Izmjenama ovog Zakona omogućili bi da se kao otac djeteta upiše biološki otac bez pokretanja sudskog postupka kada su sve tri strane (majka, biološki otac i majčin muž) suglasne u izjavama tko je otac. Smatram da bi u takvim slučajevima za utvrđivanje očinstva bile dostatne izjave pred centrom za socijalnu skrb u kojima bi se majčin muž odrekao očinstva, biološki otac djeteta priznao očinstvo, a majka bi dala izjavu koga ona smatra ocem. Na temelju tih izjava centar za socijalnu skrb će donijeti rješenje o priznavanju očinstva. Ako je neka od stranaka odsutna, centar za socijalnu skrb donosi rješenje na temelju izjava ovjerenih kod javnog bilježnika. Kada postoji spor oko toga tko je otac djeteta, primjenjivale bi se postojeće odredbe Zakona.

Postojeći Zakon je dobar ako postoji bilo koja vrsta spora između (bivših) supružnika, međutim Zakon nije predvidio mnoge druge životne situacije. Ja shvaćam da se ovim Zakonom htjelo zaštititi dijete i majku, međutim u mnogo slučajeva ovaj Zakon onemogućuje biološkim roditeljima djeteta da ostvare svoja prava. Na neki se način Država postavila između djeteta i njegovih roditelja!

Naime, svakodnevni život donosi nam različite situacije. Događa se, i ja sam upoznat s takvim slučajevima, da supružnici počnu odvojeno živjeti, a ne pokrenu postupak rastave braka. Ako žena u to vrijeme zatrudni sa drugim muškarcem, kao otac njenog djeteta po Zakonu se upisuje njen zakoniti muž, a ne biološki otac djeteta. Biološki otac djeteta tada pred sudom mora dokazivati svoje očinstvo, što smatram potpuno nepotrebnim kada se i majčin muž slaže da to dijete nije njegovo. Takav je postupak pred sudom jako skup, a uz to je i dugačak i mukotrpan i za roditelje i za dijete. Sve dok sudski postupak traje biološki roditelji ne mogu ostvariti svoja prava.

Može se dogoditi i da su supružnici pokrenuli postupak rastave braka, ali u trenutku kada žena rodi dijete postupak rastave još traje. I u tom slučaju kao djetetov otac upisuje se majčin muž, iako on nije biološki otac. I u tom slučaju za priznavanje očinstva mora se pokrenuti sudski postupak. Mislim da u takvim slučajevima nema potrebe za pokretanjem sudskog postupka ako su svi suglasni tko je djetetov otac. Sudski postupak pokreće se samo kada postoji neki spor!

Ja sam upoznat s jednim slučajem, a vjerujem da je takvih još mnogo, u kojem je rastava braka okončana, no nije prošlo tristo dana do djetetova rođenja. Iako supružnici nisu živjeli zajedno tri godine i iako je žena živjela u izvanbračnoj zajednici već dvije godine, kao otac djeteta upisan je majčin bivši muž. Da ironija bude još veća, uzrok rastave braka bila je medicinski dokazana neplodnost muža. Usprkos postojanju medicinske dokumentacije o neplodnosti, kao djetetov otac upisan je neplodan muškarac. Oni nisu pokrenuli sudski postupak jer im financijsko stanje nije to dopuštalo. Sada je od rođenja djeteta prošlo već više od godinu dana, a kao otac djeteta nije upisan biološki otac. Zbog ovog i sličnih slučajeva moramo promijeniti i prilagoditi Zakon. Ljudi nemaju novaca za plaćanje sudskih postupaka i odvjetnika. U ovakvim slučajevima gdje se očinstvo ne treba dokazivati, već je jasno tko je otac i nema spora oko toga, ne bi se trebao pokretati sudski postupak.

Što ako majčin muž za vrijeme trajanja tog postupka umre? Tada se po Zakonu očinstvo dokazuje na temelju DNK analize čiji trošak ide na teret majke. Svi znamo da je postupak DNA analize jako skup, a izmjenama ovog Zakona omogućili bi da se kao djetetov otac odmah upiše njegov biološki otac, pa DNK analiza ne bi bila potrebna niti u slučaju muževe smrti.

Ako uzmemo u obzir da je samo u 2008. godini razvrgnuto 5025 brakova i ako pretpostavimo da je samo u 5% razvoda rođeno dijete čiji otac nije majčin muž, to je već jako mnogo ovakvih slučajeva. Ako pretpostavimo da se u 5% razvoda pojavljuju ovakvi slučajevi, to je od prilike 250 takvih slučajeva, dakle 250 djece i njihovih roditelja ne može ostvariti svoja prava jer im je država stala na put odredbama iz ovog Zakona! Predloženim izmjenama ovog Zakona sudbina te djece i njihovi roditelja bi se promijenila i mnogo bi im se olakšalo.

Izmjenama ovog Zakona spriječilo bi se i to da dijete nema osobno ime sve dok traje postupak utvrđivanja očinstva na sudu. Naime, prema Zakonu o osobnom imenu („Narodne novine“ broj 69/92, 26/93, 29/94) osobno ime djetetu određuju roditelji sporazumno. Tako dok traje postupak utvrđivanja očinstva dijete nema osobno ime, a onda ni osobne dokumente koji su potrebni za ostvarivanje prava kao što su dječji doplatak, pravo na novčanu pomoć za opremu novorođenog djeteta, pravo na dopust za njegu bolesnog djeteta i druga prava. Ne može mu se izdati ni putovnica što je posebno opasno ako dijete ima neku tešku bolest radi koje mora otići na liječenje u inozemstvo. Čak i nakon završetka postupka o utvrđivanju očinstva, potrebno je pokrenuti upravni postupak za promjenu prezimena djeteta, što dodatno opterećuje roditelje. Ja sam upoznat s jednim slučajem gdje utvrđivanje očinstva traje već godinu i dva mjeseca, to dijete ima teže smetnje u razvoju i nema osobnih dokumenata, pa roditelji nisu uspjeli dobiti dječji doplatak ni novčanu pomoć za njegu djeteta. Slične slučajeve potvrdila je i pravobraniteljica za djecu Mila Jelavić. Naime, ona je zaprimila slične pritužbe vezane uz problem prijave prebivališta djeteta. Prilikom prijave traži se suglasnost

majčinog muža koji nerijetko odbija dati takvu suglasnost, budući da ne želi sudjelovati u bilo kakvom postupku vezanom uz dijete kojem nije otac. Tako se do okončanja parnice o osporavanju očinstva ne može prijaviti prebivalište djeteta. Bez prijave prebivališta ne mogu se ostvariti već navedena prava, dijete se čak ne može upisati u jaslice. Takvih je slučajeva još mnogo i rješavaju se već godinama!

O ovoj problematici konzultirao sam se i sa pravobraniteljicom za djecu koja je i u svom prošlogodišnjem Izvješću upozorila na postojanje takvih problema te podržava Prijedlog dopune Zakona. Uz to, priopćila je da je uputila Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti inicijativu za izmjenu Obiteljskog zakona. Predložila je da se presumpcija bračnog očinstva primjenjuje samo u onim slučajevima kada se očinstvo djeteta ne može odrediti suglasno voljom roditelja. Na taj način izjednačio bi se način utvrđivanja očinstva djece neovisno o tome da li su rođena u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici.

Izmjenama ovog Zakona spriječio bi se nastanak ovakvih bolnih i teških situacija i za roditelje i za dijete, te bi se omogućilo ostvarivanje prava koja im pripadaju na mnogo brži, jeftiniji i bezbolniji način. Nit vodilja pri izmjeni ovoga Zakona treba nam biti zaštita djetetovih prava i djetetova osobna dobrobit!

III. OCJENA POTREBNIH SREDSTAVA ZA PROVEDBU ZAKONA

Za provedbu ovoga Zakona nije potrebno osigurati dodatna financijska sredstva.

IV. TEKST PRIJEDLOGA ZAKONA S OBRAZLOŽENJEM

ZAKON O DOPUNAMA OBITELJSKOG ZAKONA

Članak 1.

U članku 54. Obiteljskog zakona (Narodne novine br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07) dodaje se stavak 2 koji glasi:

(2) Iznimno, kao djetetov otac može biti upisan muškarac koji nije majčin muž sukladno odredbama članka 59.a ovog Zakona i to kada su majka, muškarac koji se smatra ocem djeteta i majčin muž suglasni u izjavama tko su djetetovi biološki roditelji.

Članak 2.

Dodaje se članak 59.a koji glasi:

(1) Očinstvo se može utvrditi i izjavama o priznanju očinstva pred centrom za socijalnu skrb, nadležnim prema mjestu prebivališta majke, sukladno čl 54. st 2. ovog Zakona.

(2) Centar za socijalnu skrb će odmah dostaviti matičaru zapisnik o izjavi o priznanju očinstva radi upisa očinstva u maticu rođenih.

(3) Priznanje očinstva na način utvrđen u st. 1. i 2. ovog članka mora se učiniti najkasnije u roku od šest mjeseci od rođenja djeteta. Nakon isteka tog roka, postupak za utvrđivanje očinstva može se provesti sukladno odredbama članka 72., 79., 81. i 83. ovoga Zakona.

Članak 3.

Postupci osporavanja očinstva iz članka 54. ovog zakona započeti prije stupanja na snagu ovoga Zakona dovršit će se prema odredbama ovoga Zakona.

Članak 4.

Ovaj Zakon stupa na snagu osmoga dana od dana objave u „Narodnim novinama“.

V. OBRAZLOŽENJE POJEDINIH ODREDBI

Uz članak 1:

Iznimka koja se propisuje dopunama Obiteljskog zakona nužna je zbog slučajeva koji postoje u praksi, a to su slučajevi kada braćni drugovi ne žive zajedno i nisu se službeno razveli ili su se razveli, ali od razvoda nije prošlo više od tristo dana do djetetova rođenja. U tim situacijama moguće je da žena ima dijete s drugim muškarcem, koji nije njen muž, a kao otac djeteta upisuje se muž majke. Postoje slučajevi kada su svo troje (majka, muž majke, i muškarac koji je biološki otac njena djeteta) suglasni u tome tko je otac, no, po sadašnjem Zakonu, njihova dobra volja i suglasnost oko bitnih činjenica, nisu dovoljna garancija za brzo rješenje problema, što bi ovaj članak popravio.

Uz članak 2.

Odredbe Obiteljskog zakona sadrže odredbe o utvrđivanju očinstva, no provođenje istih je u praksi vrlo otežano, iz razloga sporosti i zatrpanosti našeg sudstva. Stoga ovaj dodatni članak kao ekonomično rješenje predlaže mogućnost utvrđivanja očinstva na jednostavniji način, priznanjem očinstva pred centrom za socijalnu skrb. Poznato je da zbog dugotrajnosti postupaka na našim sudovima, mnogi imaju velike materijalne gubitke. No, u ovim slučajevima govorimo i o emocionalnim gubicima, gdje najviše gubi dijete, koje u prvim danima svog života biva uskraćeno za prava koja bi mu inače pripadala. Takav je slučaj i sa čovjekom koji mi se obratio radi tog problema, naime, zbog pravnih pravila koja priječe jednostavno rješenje, dijete biološkog oca i majke koji nisu dali da se kao otac upiše tada već bivši muž majke, nije moglo ostvariti pravo na dječji doplatak, pravo na novčanu pomoć za opremu novorođenog djeteta, niti ima ikakve dokumente, i to od studenog 2008., kada su dali zahtjev za upis novorođenčeta u Gradskom uredu za opću upravu. Skupoća i dugotrajnost parničnog postupka onemogućili su ih u pokretanju istog. Dakle, u tih godinu i dva mjeseca otac djeteta nije upisan, a samim time dijete nije u mogućnosti ostvarivati pripadajuća prava. Stoga smatram da bi ove dopune zakona uvelike olakšale život običnim ljudima koji su suglasni oko pitanja tko je u konkretnom slučaju biološki otac, a najviše samom djetetu.

Uz članak 3.

Ovim člankom propisan je način rješavanja postupaka započelih prije stupanja na snagu ovoga Zakona.

Uz članak 4.

Ovim člankom propisan je rok stupanja na snagu Zakona.

VI. TEKST ODREDBI KOJE SE MIJENJAJU ILI DOPUNJUJU

Treći dio

RODITELJI I DJECA

I. MAJČINSTVO I OČINSTVO

Članak 53.

Djetetovom majkom smatra se žena koja ga je rodila.

Članak 54.

Djetetovim ocem smatra se majčin muž ako je dijete rođeno za vrijeme trajanja braka ili tijekom tristo dana od prestanka braka.

Članak 55.

Ako se majčinstvo ili očinstvo ne može odrediti prema članku 53. i 54. ovoga Zakona, utvrđuje se priznanjem roditelja ili sudskom odlukom.

1. Priznanje majčinstva i očinstva

Članak 56.

(1) Majčinstvo i očinstvo može se priznati na zapisnik pred matičarom, centrom za socijalnu skrb ili sudom. Navedena tijela dužna su bez odgode dostaviti primjerak zapisnika matičaru nadležnom za upis djeteta u maticu rođenih.

(2) Majčinstvo i očinstvo može se priznati i u oporuci.

Članak 57.

(1) Majčinstvo i očinstvo može priznati maloljetna osoba koja je navršila šesnaest godina ako je sposobna shvatiti značenje izjave o priznanju.

(2) Majčinstvo i očinstvo može priznati osoba djelomično lišena poslovne sposobnosti ako je sposobna shvatiti značenje priznanja, osim ako je odlukom o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti određeno da ne može davati izjave koje se tiču osobnih stanja.

Članak 58.

(1) Priznanje majčinstva i očinstva je neopozivo.

(2) Majčinstvo i očinstvo ne može se priznati poslije djetetove smrti, osim ako to dijete ima potomstvo.

Članak 59.

(1) Priznanje majčinstva upisat će se u maticu rođenih ako je centar za socijalnu skrb nadležan prema mjestu djetetova rođenja dao prethodnu suglasnost.

(2) Ako je dijete navršilo četrnaest godina i sposobno je shvatiti značenje priznanja, potreban je i njegov pristanak na priznanje majčinstva. Dijete daje pristanak pred centrom za socijalnu skrb svojeg prebivališta, odnosno boravišta.

(3) Kad sastavi, odnosno primi zapisnik ili oporuku o priznanju majčinstva iz članka 56. ovoga Zakona, matičar nadležan za upis djeteta u maticu rođenih zatražit će odmah od centra za socijalnu skrb da u roku od trideset dana dostavi suglasnost, odnosno pristanak iz stavka 1. i 2. ovoga članka.

(4) Nakon što pribavi suglasnost, odnosno pristanak propisan ovim Zakonom, matičar će priznanje majčinstva upisati u maticu rođenih.

Članak 60.

Priznanje očinstva začetog a još nerođenog djeteta, proizvodi pravni učinak ako se dijete rodi živo.

Članak 61.

- (1) Za upis priznanja očinstva potreban je pristanak djetetove majke.
- (2) Majka može izjaviti pristanak pred tijelima iz članka 56. stavak 1. ovoga Zakona.

Članak 62.

(1) Ako je dijete navršilo četrnaest godina i sposobno je shvatiti značenje priznanja, potreban je i njegov pristanak na priznanje očinstva. Dijete daje pristanak pred centrom za socijalnu skrb svojeg prebivališta, odnosno boravišta.

(2) Ako je dijete mlađe od četrnaest godina ili je starije od četrnaest godina, ali nije sposobno shvatiti značenje priznanja, a majka više nije živa, proglašena je umrlom, mlađa od četrnaest godina, potpuno je lišena poslovne sposobnosti ili je odlukom o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti određeno da ne može poduzimati radnje koje se tiču osobnih stanja ili joj boravište nije poznato najmanje dva mjeseca, suglasnost na priznanje očinstva daje centar za socijalnu skrb.

Članak 63.

(1) Kad primi izjavu ili zapisnik o priznanju očinstva, odnosno oporuku kojoj nije priložena izjava majke o pristanku na priznanje očinstva matičar nadležan za upis djeteta u maticu rođenih odmah će pozvati majku po propisima o obveznoj osobnoj dostavi da u roku petnaest dana dade izjavu.

(2) Ako je za upis priznanja očinstva potreban pristanak djeteta, odnosno suglasnost centra za socijalnu skrb, matičar će od centra za socijalnu skrb prebivališta, odnosno boravišta djeteta zatražiti da u roku od petnaest dana dostavi izjavu djeteta, odnosno suglasnost centra za socijalnu skrb.

Članak 64.

Centar za socijalnu skrb će po isteku roka iz članka 59. i 63. ovoga Zakona osobu koja je priznala majčinstvo, odnosno očinstvo obavijestiti jesu li pribavljeni propisani pristanci, odnosno suglasnost.

Članak 65.

(1) Ako prilikom upisa djeteta u maticu rođenih nema podataka o djetetovom ocu, matičar će upoznati majku s pravom djeteta da zna tko mu je otac i s postupcima koji se mogu poduzeti radi ostvarivanja toga prava.

(2) Majka može matičaru izjaviti na zapisnik koga smatra djetetovim ocem.

(3) Majčina izjava iz stavka 2. ovoga članka smatra se njezinim pristankom na priznanje očinstva.

Članak 66.

Ako je matičar upisao dijete u maticu rođenih bez podataka o djetetovom ocu, o tome će odmah obavijestiti centar za socijalnu skrb prebivališta, odnosno boravišta majke i dostaviti primjerak zapisnika o majčinoj izjavi iz članka 65. stavak 2. ovoga Zakona.

Članak 67.

(1) Centar za socijalnu skrb će u roku od petnaest dana od primitka obavijesti iz članka 66. ovoga Zakona, pozvati majku da izjavi koga smatra djetetovim ocem, osim ako je to učinila pred matičarom.

(2) Majku će se upozoriti da bi radi dobrobiti djeteta trebala imenovati osobu koju smatra ocem.

(3) Majčina izjava pred centrom za socijalnu skrb o tome koga smatra djetetovim ocem ima značenje njezina pristanka na priznanje očinstva.

Članak 68.

(1) Kad primi majčinu izjavu iz članka 67. ovoga Zakona, centar za socijalnu skrb će u roku od petnaest dana, po propisima o obveznoj osobnoj dostavi, pozvati imenovanu osobu.

(2) Ako se pozvani odazove, centar za socijalnu skrb predočit će mu izjavu majke da njega smatra djetetovim ocem i upoznati ga sa zakonskim odredbama o utvrđivanju očinstva.

Članak 69.

Ako pozvani prizna očinstvo, centar za socijalnu skrb odmah će primjerak zapisnika o majčinoj izjavi koga smatra djetetovim ocem i primjerak zapisnika o priznanju očinstva dostaviti matičaru radi upisa očinstva u maticu rođenih.

Članak 70.

Ako se u postupku propisanom člankom 66. do 68. ovoga Zakona očinstvo nije utvrdilo priznanjem, centar za socijalnu skrb će o tome obavijestiti majku i upoznati je sa zakonskim odredbama o utvrđivanju očinstva sudskom odlukom.